

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน คู่ครองสิทธิสร้างความเสมอภาค ให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงไม่น้อยกว่า 12 ปี และให้โอกาสแก่ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ มีการกำหนดจุดหมายสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในสาระสำคัญคือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยให้มีเอกภาพด้านนโยบายหลากหลายการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้เอกชนร่วมจัดการศึกษา ให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาการศึกษาของชาตินั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา คือ หลักสูตรซึ่งเป็นเครื่องมือในการแปลงจุดมุ่งหมายและแปลงนโยบายของการศึกษาของชาติไปสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเป็นเสมือนหางเสือที่กำหนดทิศทางหรือชี้แนะทางในการจัดความรู้และมวลประสบการณ์ให้แก่นักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาไปสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญ

ของการจัดการศึกษาและเป็นเครื่องมือชี้วัดความเจริญของชาติ หลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งพัฒนามาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีการปรับปรุงแก้ไขจุดที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้มีความชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น บนฐานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยและติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงมีการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจนทั้งเอกสารหลักสูตร และการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ(คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 1)

การพัฒนาและใช้หลักสูตรจะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การบริหารจัดการหลักสูตรในยุคนี้อยู่ในปัจจุบันซึ่งมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ให้มีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรของตนเองนั้น ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงแนวคิด วิธีการรูปแบบ และปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์(Paradigm shift) จากกรอบแนวคิดเดิม สู่แนวคิดใหม่ ความรู้ใหม่ วิธีการบริหารจัดการ และ แนวปฏิบัติใหม่ ๆ ซึ่งต้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันหลายระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับสถานศึกษา(คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 1)การบริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum Administration) เป็นการบริหารงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ มากมาย เปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 1)

ดังนั้นการดำเนินงานด้านหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางซึ่ง

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้กำหนดจากนั้นสถานศึกษาจะต้องทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางในการพัฒนาด้านการศึกษาของสถานศึกษา จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ท้องถิ่นและชุมชนเน้นการปฏิบัติ มีการประเมินผลตามสภาพจริงให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข

ในการบริหารหลักสูตร สถานศึกษาต้องใช้หลักสูตรแกนกลางของประเทศเป็นแนวทางเพื่อกำหนดมาตรฐานสาระการเรียนรู้เป็นหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนทฤษฎีการนำไปใช้เหมือนภาคปฏิบัติ การนำหลักสูตร ไปใช้ในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารและครูทุกคน คือตัวแทนการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องอาศัย บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์และการจัดการคุณภาพ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนการพัฒนาผู้เรียน และเนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาเป็นสิ่งที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการในหลายๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษาพร้อมกัน เช่น การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในการดำเนินงานดังกล่าวสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบดำเนินการด้วยตัวเอง บางครั้งทำให้โรงเรียนมีปัญหาและไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีผลต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและจากการศึกษางานวิจัยยังไม่พบว่าผู้ใดได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม เพื่อทราบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา และเป็นการส่งเสริมสนับสนุน ให้สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม ให้สามารถบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตร ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามสถานภาพของผู้มีบทบาทในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้ที่มีบทบาทในการศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคามที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคามที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ปีการศึกษา 2552 ทั้งหมด 21 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 21 คน
2) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา	จำนวน 21 คน
3) ครูผู้สอน	จำนวน 496 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 20 คน และ ครูผู้สอนจำนวน 221 คน โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie และ Morgan) (สุรวาท ทองบุญ, 2550 : 217) รวมทั้งหมด 261 คน

1.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.2.1 ตัวแปรอิสระ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น

1. ผู้บริหารสถานศึกษา
2. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ครูผู้สอน

1.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม 3 ด้าน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 36)

ด้านที่ 1 การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

- 1.1 การพัฒนาบุคลากร
- 1.2 การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร
- 1.3 การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม
- 1.4 การส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ

ด้านที่ 2 การพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

- 2.1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ
- 2.3 การใช้หลักสูตรการเรียนการสอนระดับชั้นเรียน
- 2.4 การวิจัยและติดตามการใช้หลักสูตร

ด้านที่ 3 การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

- 3.1 การนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร
- 3.2 การจัดระบบประกันคุณภาพภายใน
- 3.3 การวิจัย ติดตามผลการใช้หลักสูตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **หลักสูตรสถานศึกษา** หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นตามแนวทางการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของกำหนดของการจัดการศึกษา ด้วยความร่วมมือของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมด ประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

2. **การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา** หมายถึง การดำเนินเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตรการดำเนินการบริหารหลักสูตร(ใช้หลักสูตร) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนา ตามกรอบแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 36) ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การช่วยเหลือของสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม และการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ

ด้านที่ 2 การพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เรียนรู้แบบองค์รวมหรือแบบบูรณาการ เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรท้องถิ่น และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง

ด้านที่ 3 การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตรและงานวิชาการภายในสถานศึกษา

การมีส่วนร่วมใน การนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร ประเมินผลการใช้หลักสูตร ตรวจสอบและประเมินผลพัฒนาการผู้เรียน ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. สถานภาพ หมายถึง สถานภาพของผู้ที่มีบทบาทในการบริหารหลักสูตร สถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม แบ่งเป็น 3 สถานภาพ ได้แก่

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รักษาราชการแทนผู้บริหารสถานศึกษาที่รับผิดชอบ การบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ประธาน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับการคัดเลือกตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ กำหนด จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและ กรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

4.3 ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม

5. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด มหาสารคาม ที่เป็น โรงเรียนพร้อมใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ปีการศึกษา 2552 ทั้งหมด 21 โรงเรียน ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง รายชื่อ โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2552

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลและสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและ พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรได้